

Roverky na Müllerově mapě

Müllerova mapa Čech z roku 1720 je považována za skvost barokní kartografie a jedno z nejcennějších a nejkrásnějších mapových děl naší minulosti. Svým kartografickým i výtvarným zpracováním předčí mnohé jiné domácí i zahraniční mapy. Ve své době sloužila mapa především pro vojenské, správní a hospodářské potřeby, ale i v dnešní době je vyhledávána jak laickou veřejností – milovníky starých map jako uměleckých děl, tak odborníky – historiky geografie a umění, krajinnými ekology a dalšími. Na rozdíl od starších map se již dá z tohoto rozsáhlého mapového díla vyčíst spousta zajímavých informací o krajině České země na počátku 18. století. Müllerova mapa Čech je uložena v poměrně velkém počtu ve státních archivech i soukromých sbírkách (v aukcích se dá pořídit už za 100 tisíc korun).

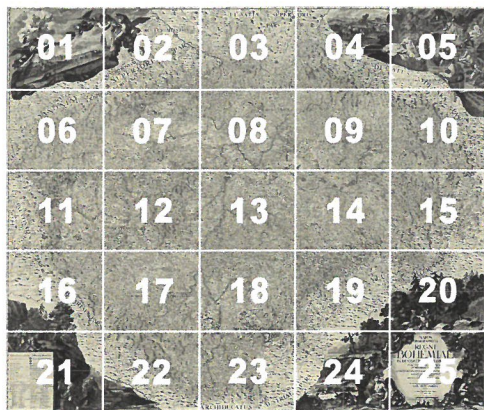
Jan Kryštof Müller (německy Johann Christoph, 1673 - 1721), rodák z předměstí Norimberku, v mládí prokazoval výrazné nadání k vědám a umění. Po absolvování všeobecného vzdělání studuje matematiku, hvězdářství a rýsování a po ukončení studií vstupuje do rakousko-uherských císařských služeb jako polní vojenský inženýr. Další praktické znalosti získává při pracích na mapování toku Dunaje a zaměřováním podrobné mapy Uher. Dále následuje již samostatná práce na mapování Moravy a po dokončení tohoto díla pokračuje na žádost císaře Karla VI. s mapováním Čech.

Oficiální povolení k mapování Čech získal Müller v podobě císařského patentu, ve kterém se oznamuje „*že císař Karel doporučuje všem a každému obyvateli a poddanému, osobám duchovním i světským, krajským hejtmanům, vrchnostem, opatům, prelátům, hrabatům a svobodným pánům svoji císařskou a královskou milost a dává jim nejmilostivěji na vědomí, že po způsobu jiných zemí se nejmilostivěji rozhodl dát rozvrhnout a zhotovit spolehlivou mapu svého dědičného Českého království*“. Mapování bylo zahájeno roku 1712 v tehdy největším Bechyňském kraji a postupně se vyměřovalo všech dvanáct krajů. Měření v terénu prováděli pod Müllerovým vedením rakouští vojáci, což vedlo české obyvatele k podezíravosti a neochotě. Teprve pod pohrůzkou vysokých pokut byla města a panství nucena poskytovat potřebné informace. Vzniklé podkladové listy se překreslovaly a průběžné listy se zasílaly k nahlédnutí válečné radě do Vídně. Zeměměřické práce byly dokončeny roku 1717 a mapy jednotlivých krajů se postupně předkládaly krajským hejtmanům k revizi. Začátkem roku 1720 byla čistokresba mapy odevzdána stavovskému výboru a ten se postaral o vyhotovení rytin. Na základě náročného úkolu vyrýt do měděných desek 25 sekcí mapy a přehledný list. Také se musel zaručit, že se desky nedostanou z důvodu utajení do cizích rukou. Müller se vydání mapy nedožil, zemřel náhle během příprav mapování Slezska na následky dlouholetého vysokého pracovní nasazení a nepřetržitého náročného pobytu v terénu na akutní zánět pohybového ústrojí ve věku 48 let. Řízením dalších prací byl pověřen jeho pokračovatel, vojenský inženýr Jan Wolfgang Wieland a první výtisky vyšly z tiskárny v roce 1722 (na mapě je uveden rok vyhotovení čistopisu 1720). Müllerovou předčasnou smrtí se bohužel jeho sen, zmapovat celou Habsburskou monarchii a vytvořit monumentální mapové dílo „Atlas Austriacus“, neuskutečnil.

Podívejme se teď na vlastní mapu. Jak už bylo uvedeno, skládá se z 25 listů o rozměrech přibližně 56 x 47 cm. Spojením všech listů vznikne impozantní dílo o rozměrech 282 x 240 cm. Mimochodem, takto sestavená a zarámovaná mapa zdobí stěnu přijímacího salonku Valdštejnského paláce – sídla senátu ČR.

Na celkovém náhledu vidíme, že mapa je nejen rozsáhlým dílem kartografickým, ale též nádherným dílem výtvarným. Více než pětina plochy je v rozích doplněna ozdobnými rytinami (odborně parergony), jejichž předlohy nakreslil náš přední barokní malíř Václav Vavřinec Reiner. Na jejich vyrytí si Kauffer přizval mistra ve svém oboru, augsburského kolegu Jana Daniela Herze. V levém horním rohu je anděly s oponou slavnostně orámován pohled na Pražský hrad a Karlův most, v pravém horním rohu jsou nahými postavami s amforami personifikované významné české řeky. Dolní rohy obsahují vysvětlivky mapových značek, název mapy a dále zobrazují vybraná řemesla a hospodářská odvětví naší země. Ale vraťme se ještě jednou ke dvěma horním rytinám. Tady se malíři podařilo „propašovat“ do kreseb odvážné vlastenecké poselství. Podíváme-li se pozorně na alegorii řek, uvidíme vpravo nahoře vloženou zvláštní scé-

Celkový náhled mapy s kladem listů (zdroj „oldmaps.geolab.cz“)

List číslo 01 – Praha

List číslo 05 – alegorie řek

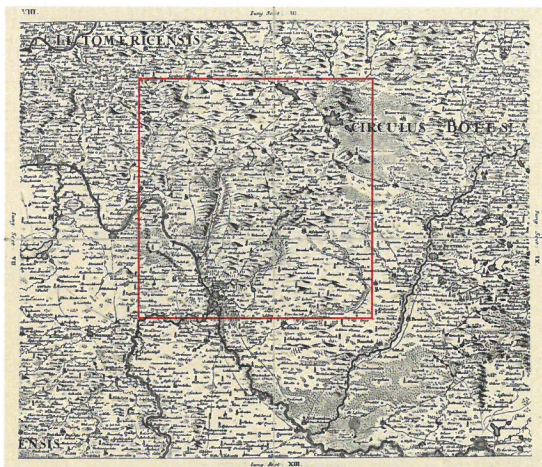
nu. Orlice s císařskou korunou a taseným mečem nese se dvěma anděly kartušový (po obvodu zdobený) štít s vyobrazením českého lva. Ale při pozornějším pohledu se nelze ubránit dojmu, že orel do štítu zatíná pařáty jako do své kořisti a se skloněnou hlavou se užuž chystá zatnout do něho svůj zobák (symbolické vyjádření rakouské nadvlády).

A na rytině Prahy v levém horním rohu za svitu staroboleslavského palladia (symbolu české státnosti) pod ochranou Panny Marie s Ježíškem sestupuje Svatý Václav (patron českého království) v brnění a hermelínovém plášti za doprovodu andělů, nesoucích štít s přemyslovskou orlicí jako posel lepších časů. Je až neuvěřitelné, že na takto významném a neobyčejně drahém díle prošel takový jinotaj rakouskou cenzurou. Anebo je uvedený výklad pouze výplodem bujné fantazie?

Ted' už se můžeme zaměřit na kartografickou část mapy. Je vyhotovena v měřítku 1:132 000 a žádná starší mapa Čech nebyla svým obsahem tak rozsáhlá. Zobrazuje více než 12 tisíc pojmenovaných míst vyjádřených 48 mapovými značkami. Jenom sídla jsou dělena do deseti druhů, jsou zde použity značky pro poštovní úřady, sklářské hutě, vinice, hamry, mlýny, poustevny, prameny, lázně, značky dolů na železo či zlato a mnoho dalších. Hory jsou znázorněny kopečkovou metodou na východě stínované jemným šrafováním, které vyvolává efektní dojem plastičnosti. Bohatě vykreslené jsou i řeky a vodní plochy, nechýbí ani síť zemských silnic. Popisky na mapě jsou v německém a částečně v latinském jazyce. Müllerova mapa byla dodatečně doplněna rámem se souřadnicemi zeměpisné sítě (patrné na předchozích okrajových listech).

Podívejme se nyní na mapový list č. 8, kde se stýkají na severu Litoměřický a Boleslavský kraj a na jihu kraj Rakovnický a Kuřimský. Mapa už je tak podrobná, že ani při maximálním zvětšení na dostupný formát bychom toho moc nerozeznali. Ale jenom pro orientaci: dole šikmo přes list zprava doleva teče Labe, vpravo shora se do něho vlévá Jizera a zdola Vltava a Ohře. Nezbyvá, než se zaměřit pouze na výřez, který už bude čitelný. A proč si neprohlédnout třeba kouzelný Máchův kraj?

Dole je na rozvětveném soutoku Vltavy a Labe znakem opevněného města zobrazeno královské město Mělník (Melnik), kolem Labe je zakresleno množství vinic. Při horním okraji výřezu můžeme vidět systém Holanských rybníků, Novozámecký rybník a dále vpravo Máchovo jezero, Břežehýnský rybník a Poselský rybník u Obory (Woborn). Nad Máchovým jezerem se rozprostírají Hradčanské stěny. Kousek od Obory je věrně zachycen Malý a Velký Bezděz (Pösig). Pod Bezdězem vlevo je hrad Houska (Hauska), pod Houskou Mšeno (Mícheno). Nalevo od Mšena vidíme Kokořinský důl se vsí Kokořín (Kokorzin) a hradem Kokořín (Alt Kokorzin). Ve výřezu nahoře vlevo je věrně jako strmý kopec zobrazen Ronov (Ronberg) a pod ním Blíževedly (Pleiswedel). Úplně vlevo je opevněné město Úštěk (Ausche) se dvěma rybníky. Pod Blíževedly vidíme Roverský kraj s nejjiž-

List číslo 08 s vyznačeným výřezem Máchův kraj

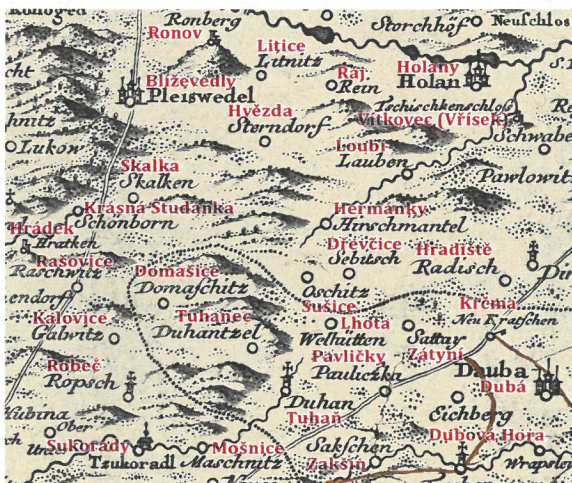
List číslo 08 – výřez Máchův kraj

nější vsí Zakšínem (Sakschen). Zajímavý je také pohled na síť zemských silnic (landstraßsen). Napravo od Úštěku jsou zakresleny Rašovice (Raschwitz) a vidíme, že přes tuto ves vedla důležitá silnice z Roudnice přes Blíževedly do Rumburku a dále na sever do Lužice. Další významná silnice z Mělníka do České Lípy nevedla jako dnes údolím Liběchovky, ale procházela vlevo kolem obce Chcebusz (Tzebus), Pavlíčkami (Pauliczka) a přes Českou Lípu do Rumburku. Ale nenechme se zmást pojmem „silnice“. První silnice (silné cesty) začal na našem území stavět Karel IV už v polovině 14. století, ale během následujících dějinných událostí upadly jeho díla i myšlenka v zapomnění.

ROVERSKÁ SOSNA

Začátkem 18. století byly silnice pouze vyježděné cesty různé šířky, v místech výmolů či rozbahněného povrchu se jezdilo, kde se dalo. Nárůst přepravy zboží a nutnost rychlého přesunu vojsk v době válek přiměly císaře Karla VI. v polovině 18. století (až po vydání mapy) k systematické modernizaci silniční sítě. Začaly se budovat široké silnice francouzského typu se štetovým jádrem (ručně skládaný a pěchovaný lomový kámen) a šterkopiskovým povrchem, s příkopy a alejemi po stranách. Budování těchto silnic bylo časově náročné a velmi nákladné a teprve o sto let později, v polovině 19. století, byla síť hlavních silnic v Čechách dokončena. Dosáhla délky přes 3000 kilometrů a stala se základem dnešní silniční sítě. Trochu jsme odbočili, ale souvisí to s později na mapě hnědou barvou dokreslenou silnicí vedoucí údolím Liběchovky do Dubé (Dauba) a silnicí z Mělníka přes Kokořín (Kokorzin), Jestřebice (Iestrzebitz), Dobřeň (Dobrzin) do Dubé. Tečkovaná čára od severu k jihu vyznačuje hranici Litoměřického a Boleslavského kraje.

A teď už se můžeme podívat na ten náš, trochu širěji pojatý Roverský kraj. Pro snadnější orientaci jsou na výřezu červeným písmem doplněny české názvy. Mezi Loubím a Rájem jsou nakresleny čtyři vrcholy, což neodpovídá skutečnosti Malého a Velkého Vlhově. Je vidět, že věrně jsou na mapě zachyceny pouze vrcholy s výraznou stavbou (např. Ronov či Hrádek), jinak je horopis spíše symbolický – tady je kopcovitá krajina. Sídla jsou zobrazena velmi podrobně, některá však chybí (Obrok, Straně, Vlhov či Lešnice).

List číslo 08 – výřez Roverky

Trochu nesmyslně je západně od Dřevčic umístěna Sušice, která ve skutečnosti leží na sever od Dřevčic. Skoro to svádí k domněnce, že jako Sušice je chybně popsán Máselník a Sušice není zachycena vůbec. Detailně vidíme zemské silnice procházející Rašovicemi i Pavličkami a část dodatečně zakreslené silnice nalevo od Dubé a druhé silnice procházející Dubou. Heřmánkami protéká Heřmánecký potok (podle pamětníků to tak ještě v polovině minulého století bylo), ale vydatnější Dolský potok pramení pod Hradištěm chybí. Dolský potok protéká pod zámek Vítkovec, německy krásně krkolomně psaném jako Tschischkenschlofs - Žižkův zámek. Vlevo nahoře nad Dubou leží na zemské silnici samota Krěma, dříve nejspíš rušné místo se zájezdním hostincem, dnes tři stavení a chátrající statek v polích.

A takto bychom mohli pátrat dál a dál, list po listu, oblast po oblasti a objevovat další a další zajímavosti české krajiny z počátku 18. století.

Miki